

Міністерство освіти та науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи

Дипломна робота
магістра

з теми «**ФОРМУВАННЯ ЕМОТИВНОЇ СФЕРИ
У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАЇКАННЯМ**»

Виконала:
студентка KorL1-М 18z групи
Мацько Мар'яна Ярославівна

Керівник:
кандидат медичних наук, доцент
Грубляк В.В.

Рецензент:
кандидат педагогічних наук, доцент
Левицький В.Е.

Кам'янець-Подільський – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ТИПОВИМ РОЗВИТКОМ ТА ЗАЇКАННЯМ	6
1.1. Характеристика заїкання як мовленнєвого порушення.....	6
1.2. Аналіз емоційно-мотиваційної сфери у дошкільників з типовим розвитком та заїканням.....	17
Висновки до першого розділу.....	32
РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАЇКАННЯМ	35
2.1. Methodика дослідження рівня сформованості емоційно-мотиваційної сфери у дошкільників із заїканням.....	35
2.2. Аналіз результатів констатувального етапу дослідження.....	39
Висновки до другого розділу.....	46
РОЗДІЛ III. ПРОГРАМА КОРЕКЦІЇ ЕМОЦІЙНО-МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАЇКАННЯМ	48
3.1. Організація корекційної роботи з дошкільниками із заїканням, що мають порушення емоційно-мотиваційної сфери.....	48
3.2. Рухлива гра як засіб корекції емотивної сфери дошкільників із заїканням.....	63
Висновки до третього розділу.....	69
ВИСНОВОК	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78

ВСТУП

Актуальність теми. Орієнтація сучасної логопедії, педагогіки, вихователів на гуманізацію виховного та освітнього процесу висуває в число актуальних проблем створення оптимальних умов розвитку особистості кожної дитини, її особистісного становлення, зокрема емоційно-мотиваційної сфери. Заїкання є одним з найбільш важких та довготривалих порушень мовлення, головними характеристиками якого виступають розлади темпу, ритму й плавності експресивного мовлення з переважаючим ураженням її комунікативної функції. Окрім характерних клінічних ознак, вторинними при заїканні виступають порушення емоційно-мотиваційної сфери.

На протязі декількох століть різні вчені намагались знайти причини виникнення заїкання. Саме тому Н.А. Власова, В.А. Гіляровський, М.Е. Хватцев відокремлюють ряд факторів екзогенного та ендогенного характеру.

Н.М. Асатіані, Л.І. Белякова, Н.А. Власова, І.О. Калачова зазначають, що заїкання можна визначити як порушення темпу, ритму і плавності усного мовлення, що обумовлене судорожним станом м'язів мовного апарату. Початок цього розладу мовлення припадає звичайно на період інтенсивного формування мовленнєвої функції. Заїкання, що почалося в дошкільників із заїканням у дошкільному віці, розглядається як самостійна мовленнєва патологія, на відміну від так названого симптоматичного або вторинного заїкання, що спостерігається при патології головного мозку органічного генезу або нервово-психічних розладах.

Е.Л. Пеллінгер, Л.П. Успенська вказують, що в останні роки в відзначається збільшення частоти заїканням у дошкільників із заїканням, що зв'язують з бурхливим впровадженням у повсякденне життя електронних засобів масової інформації, відео ігор, що обрушують величезні масиви аудіовізуальної інформації на незміцнілу нервову систему дитини.

А.Р. Лурія, Н.С. Курек, Ю.М. Міланич вважають, що погляд на заїкання, як в педагогіці, так і в медицині, не обмежується розгляданням його як ізольованого мовленнєвого розладу. Багатогранність сутності заїкання признають усі автори, бо доведено, що вони відображаються на багатьох сторонах розвитку особистості дитини із заїканням.

М.П. Тяпугін, М.Е. Хватцев зауважували, що особистість дошкільників із заїканням із заїканням змінюється у зв'язку з порушеннями мовлення. Заїкання може бути причиною пригніченого настрою, замкненості, суїцидальних міркувань. Іноді такі хворі стають впертими, інтровертними, проявляють негативізм до оточуючих. Все це вторинні прояви реакції особистості. В даній категорії осіб порушується не тільки здатність самовираження, передачі комунікативної інформації, але й здатність сприйняття цих видів інформації від других осіб. А це, в свою чергу, призводить до відчуження, послаблення взаєморозуміння, пізнання людини людиною, тобто до відхилень в емоційно-вольовій сфері.

Отже, значущість даної проблеми для теорії та практики логопедії зумовили вибір теми дипломної роботи магістра «Формування емотивної сфери у дошкільників із заїканням».

Мета дослідження – теоретико-практичне вивчення формування емотивної сфери у дошкільників із заїканням.

Гіпотеза дослідження – дослідження рівня сформованості емотивної сфери за допомогою інноваційних технологій діагностики допоможе запобігти виникненню вторинних відхилень в особистісному розвитку дошкільників із заїканням, а також дасть змогу розробити відповідні етапи корекційної роботи з ними.

Об'єкт дослідження – емоційно-мотиваційний розвиток дошкільників із заїканням.

Предмет дослідження – особливості формування емоційно-мотиваційної сфери дошкільників із заїканням.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати теоретико-методологічні та практичні аспекти проблеми розвитку емоційно-мотиваційної сфери у дошкільників із типовим розвитком та заїканням.
2. Обґрунтувати методику дослідження емоційно-мотиваційної сфери у дошкільників та дати аналіз її результатів.
3. Розробити програму корекції емоційно-мотиваційної сфери дошкільників із заїканням.

Методи дослідження: теоретичний аналіз виховательсько-педагогічної літератури з проблеми дослідження, спостереження, експериментально-виховательські методики дослідження, бесіда, констатувальний етап дослідження, якісна та кількісна обробка даних дослідження.

Експериментальна база: Тернопільський дошкільний навчальний заклад №27 Тернопільської міської ради Тернопільської області.

Теоретична значущість полягає у з'ясуванні теоретико-методологічних та практичних аспектів проблеми розвитку емоційно-мотиваційної сфери у дошкільників із типовим розвитком та заїканням.

Практичне значення полягає в обґрунтуванні методики дослідження емоційно-мотиваційної сфери у дошкільників та аналізі її результатів; розробці програми корекції емоційно-мотиваційної сфери дошкільників із заїканням.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на студентській науково-практичній конференції в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Публікації: Робота висвітлена у статті «Формування емотивної сфери у дошкільників із заїканням».

Структура роботи: робота має вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

ВИСНОВОК

Теоретико-експериментальне вивчення проблеми формування емотивної сфери у дошкільників із заїканням дало нам змогу зробити наступні висновки.

Еволюційне заїкання є багатокomпонентним синдромальним проявом різної природи, який формує певні клінічні стани невротичного та неврозоподібного генезу, що потребує диференційованих методів впливу в медико-педагогічній роботі. Воно являє собою порушення темпу ритму й плавності експресивного мовлення з переважним ураженням її комунікативної функції. Виділяють декілька основних різновидів заїкання: невротичне заїкання, що починається по психогенно-реактивному типу внаслідок переляку в дошкільників із заїканням вразливих, схильних до невротичних реакцій. В цих випадках спостерігається наростання мовленнєвих порушень та невротичних розладів; неврозоподібне заїкання частіше має поступовий початок і нерідко відмічається з моменту становлення фразового мовлення. Воно виникає на тлі явищ органічної церебральної недостатності анти-, пери- або постнатального генезу; змішане. Заїкання впливає на різноманітні сфери діяльності (інтелектуальну, емоційну, комунікативну), характеризується специфічним мовленнєвим дезонтогенезом. Воно перешкоджає повноцінному функціонуванню особистості, оскільки порушується основна тенденція особистості як суб'єкта діяльності - потреба в самоактуалізації, актуалізації своїх можливостей, внутрішніх ресурсів, гармонійному розвитку своїх можливостей. Особистість розвивається дисгармонійно та перекручено.

Порушення мовлення сприяє виникненню конфлікту незадоволених потреб, що призводять до зміни самої структури потреби: починає переважати емоція незадоволення, пригнічується чуттєвий компонент потреби у вигляді позитивного емоційного настрою, що виражає задоволення потреби. Мотиваційні зміни проявляються в тому, що хворі в своїй діяльності

керуються не прагненням досягти успіху у теперішньому і майбутньому, а потребою уникнути неуспіху, не мотивацією досягнення, а мотивацією уникнення невдач. Це сприяє формуванню поведінки обмежування, уникання не тільки мовленнєвих, але і не мовленнєвих контактів. Блокування спонукальної функції виявляється і в тих випадках, коли успіх не є гарантованим. Відмічається тенденція дотримуватися певних правил поведінки, стандартам. За мірою зростання дезорганізації особистості хворих, що страждають на заїкання затяжного характеру, все більш фіксуються різноспрямовані мотиваційні тенденції: невпевненість, ранимість, постійне відчуття незручності, неповноцінності, жах глузування, заклопотаність, низький рівень самосвідомості, що сполучаються з впертістю, опозиційністю, агресивністю.

Емоції і відчуття часто формують поведінку дитини, виливають на поставлені нею ті чи інші життєві цілі. Байдужа до всього дитина неспроможна поставити та вирішити життєво важливі завдання, досягти значних успіхів. Дуже велике значення мають емоції та відчуття в навчальній діяльності. Розвиток емоційної сфери є необхідним компонентом виховання з раннього дитинства. Особливо це стосується дошкільників із заїканням середнього шкільного віку, коли відбувається формування та становлення дитини в соціумі. Найбільш ранні емоційні прояви у дошкільників із заїканням пов'язані з органічними потребами дитини. Сюди відносять прояви задоволення та незадоволення при задоволенні або незадоволенні потреби в їжі, сні тощо. Поруч з цим рано починають з'являтися й такі елементарні почуття, як страх та гнів.

Заїкання, що розвивається, підтримується хвилюваннями, які зазвичай характеризуються як жах, тривога, тривожне очікування та нав'язливі ідеї. Заїкання під дією гніву, радощів може або збільшуватися, або зникати. Як було з'ясовано, в ранньому дошкільному віці навряд чи причиною заїкання є страх та сором'язливість. Заїкання зовнішньо порушує мовлення. Для кожного хворого мовленнєвий недолік неприємний. Тому можна зрозуміти

тривогу, жах (іноді панічний) перед розмовою. Заїкання може бути причиною пригніченого настрою, замкненості, суїцидальних міркувань. Іноді такі хворі становляться впертими, проявляють негативізм до оточуючих. Все це вторинні прояви реакції особистості. Виявлення цих особливостей є важливим етапом клінічного обстеження хворого. Емотивна сфера відрізняється рисами незрілості, лабільності, імпульсивністю, егоцентричністю, недостатньою адаптованістю. Також сюди слід віднести і високий рівень тривожності. Ще однією особливістю є те, що в них порушується не тільки здатність самовираження, передачі комунікативної інформації, але й здатність сприйняття цих видів інформації від других осіб. А це, в свою чергу, призводить до відчуження, послабленню взаєморозуміння, пізнання людини людиною. Іншими словами, змінюється як монологічне, так і діалогічне спілкування, а мовлення із фактора, що сприяє спілкуванню, стає бар'єром, що перешкоджає процесу спілкування.

Розвиток емоційної сфери є необхідним компонентом виховання з раннього дитинства. Це досягається завдяки впровадженню ігор та методик, спрямованих на розвиток даної сфери. На констатувальному етапі дослідження ми використовували наступні методики, зокрема: адаптовану методику А.Р. Лурії (виконання тематичної аплікації за зразком; розпізнавання емоцій інших дошкільників із заїканням за допомогою підібраних сюжетних малюнків); адаптована методика «Лабіринти» (Н.С. Курек); адаптована методика за Ю.М. Міланич – опитування батьків, яке спрямовано на виявлення порушень афективної сфери в дошкільників із заїканням із заїканням.

Розвиток емоційно-мотиваційної сфери дошкільників із заїканням із заїканням дошкільного віку оцінювався під час дослідницької роботи у дошкільному закладі. Експериментальну групу складало 10 осіб віком 3-5 років із діагнозом заїкання; до контрольної групи входило 10 дошкільників із заїканням з типовим розвитком. Дослідження дало змогу нам визначити, що діти із заїканням мають великий рівень емоційного неблагополуччя. Їх

показники знаходяться на середньому (фактор соматовегетативних порушень – 49,1%; фактор преневротичних порушень – 48,4%) та високому рівнях (фактор поведінкових порушень – 52,10 %). У той час, коли в контрольній групі він низький (фактор соматовегетативних порушень – 18,5%; фактор преневротичних порушень – 19,2%; фактор поведінкових порушень – 15,2%). Це свідчить про великий вплив даного захворювання на емоційно-мотиваційну сферу дошкільників із заїканням. Особливі ускладнення можуть бути при неврозоподібному заїканні, коли дитина чітко усвідомлює свій недолік, що впливає на її поведінку, настрій, емоційні реакції на ті чи інші подразники.

На формувальному етапі дослідження дозагальних завдань педагогічної корекції ми віднесли: встановлення емпатійних взаємин з дитиною із заїканням; підтримка щонайменших позитивних проявів у вихованні, спілкуванні, поведінці; створення умов, за яких проблеми психічного розвитку дитини із заїканням не перешкоджають досягненням у вихованні; виявлення сильних сторін, здібностей дитини із заїканням і використання їх для компенсації недоліку; надання допомоги у побудові взаємин з однолітками; моделювання ситуацій, у яких дитина із заїканням одержує позитивний досвід адекватних емоційних реакцій, дотримання поведінкових норм тощо.

Нами створена корекційно-розвивальна програма формування емотивної сфери у дошкільників із заїканням. Метакорекційно-розвивальних занять: сприяти створенню в дошкільників позитивного емоційного настрою; формувати вміння звільнятися від напруження, скутості; розвивати й коригувати емоційну сферу дошкільників із заїканням; навчити комунікативної та невербальної поведінки; виховувати співчуття, доброзичливість, взаємодопомогу; здійснювати психокорекцію проявів тривожності, агресивності, невпевненості, імпульсивності в дошкільників із заїканням. До завдань програми ми віднесли: ознайомити дошкільників із заїканням з емоціями (радість, сум, гнів, страх, подив); навчити розуміти свої

почуття й почуття інших людей; навчити передавати емоційний стан, використовуючи різні засоби виразності; підвищувати самооцінку, впевненість у власних силах; розвивати довільну регуляцію поведінки; розвивати здатність співпереживати, мотиваційно-вольове зусилля, зосередженість на певній роботі; збереження емоційного здоров'я. Кожне заняття з дошкільниками із заїканням організовується за певною схемою: I етап – організаційний (налаштовує дошкільників із заїканням на спільну роботу, встановлює емоційний контакт між усіма дітьми). II етап – основний (передбачає значеннєве навантаження всього заняття, він складається з вправ, ігор, бесід, рухливих ігор тощо). III етап – рефлексивний (закріплює позитивні емоції від заняття, передбачає групове об'єднання).

У процесі дослідження ми використовували рухливу гру як складну емоційну діяльність дошкільників із заїканням, спрямовану на вирішення рухових завдань, заснована на рух та наявність правил. Рухлива гра активізує дихання, кровообіг і обмінні процеси, удосконалює рухи, розвиває їх координацію, формує швидкість, силу, витривалість, вчить дошкільників із заїканням діяти у відповідності з правилами, усвідомлено діяти в змінюється ігрової ситуації, пізнавати навколишній світ, активізує пам'ять, уявлення, розвиває мислення, уяву, поповнює словниковий запас і збагачує словниковий запас дошкільників із заїканням, вчить діяти в колективі, підкорятися загальним вимогам, формує чесність, справедливість, дисциплінованість, вчить дружити, співпереживати, допомагати один одному, розвиває почуття ритму, сприяє оволодінню просторової термінології. Рухлива гра формує емотивну сферу у дошкільників із заїканням. Цікавий зміст, емоційна насиченість гри спонукає дитину до певних розумових і фізичних зусиль. При проведенні рухливої гри виникають необмежені можливості комплексного використання різноманітних методів, спрямованих на формування особистості дитини.

Методика проведення рухливої гри включає необмежені можливості комплексного використання різноманітних предметів, спрямованих на

формування особистості дитини, вміле педагогічне керівництво нею. Обов'язковою умовою успішного проведення рухливих ігор є: професійна підготовка вихователя; облік індивідуальних особливостей кожної дитини від наявних рухових навичок, типологічних особливостей нервової системи; підбір і планування рухливих ігор, який залежить від вікової групи: загального рівня фізичного і розумового розвитку, їх рухових вмінь, стану здоров'я, пори року, особливостей режиму, місця проведення, інтересів дошкільників із заїканням. Для кращого усвідомлення сюжету проводиться попередня робота: читання художньої літератури; спостереження в природі за звичками тварин, діяльністю людей різних професій; підготовка атрибутів гри; залежність організації гри від її змісту.

Емоційне спілкування вихователя з дітьми під час гри, емоційне її проведення, об'єктивний аналіз результатів, допомагають більш свідомому відношенню дошкільників із заїканням до своєї поведінки в грі, сприятливо впливають на розвиток усіх психічних пізнавальних процесів, зокрема на розвиток емотивної сфери та сприяють формуванню міжособистісних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андропова Л.З. Коррекция интонационной стороны речи заикающихся / Л.З. Андропова // Дефектология. – 1988. – № 6. – С. 63-67.
2. Андропова Л.З. О влиянии пения на заикание / Л.З. Андропова, М.А. Арутюнян, А.С. Александровская // Дефектология. – 1987. – № 4 – С. 58-60
3. Асатиани Н.М. Данные клинико-физиологического исследования детей дошкольного возраста, страдающих заиканием / Н.М. Асатиани, Л.И. Белякова, И.О. Калачева // Дефектология. – 1988. – №1. – С. 25-30.
4. Белякова Л.М. Заикание / Л.М. Белякова, Е.А. Дьякова. – М.: В. Секачев, 1998. – 304с.
5. Богач Людмила. Логовертеброневрологічний підхід до вивчення причин та механізмів виникнення та розвитку мовних розладів у дошкільників із заїканням / Людмила Богач // Дефектологія. – 1998. – № 4 – С. 11-14.
6. Богомолова А.И. Устранение заикания у детей и подростков / А.И. Богомолова. – М.: Просвещение, 1987. – 96с.
7. Буянов М.И. О наследственности при заикании / М.И. Буянов, Е.В. Богданова, Р.А. Субботина // Дефектология. – 1987. – № 3 – С.20-22.
8. Власова Н.А. Заикание / Н.А. Власова, К.П. Беккер. – М.: Медицина, 1983. – 256с.
9. Власова Н.А. О заикании детей дошкольного возраста / Н.А. Власова // Педиатрия. – 2001. – №7. – С. 82-85.
10. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика: учебное пособие / Г.А. Волкова. – М.: Просвещение, 1985. – 312с.
11. Вікова та педагогічна вихователія / за ред. О.В.Скрипченко, Л.В.Долинської. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
12. Возрастная и педагогическая вихователія / под ред. А.В. Петровского. – М.: Просвещение, 1983. – 253 с.
13. Гальперин П.Я. Введение в вихователію / П.Я. Гальперин. – М.:

Просвещение, 1986. – 317 с.

14. Гамезо М.В. Атлас по вихователсьии / М.В. Гамезо, И.А. Домашенко. – М.: Педагогическое общество России, 2001. – 276 с.

15. Емоційний розвиток дитини/ упоряд.: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник – К.: Мікрос – СВС, 2003. – 112 с.

16. Игнатъева С.А. Подвижные игры с правилами в системе коррекционно-воспитательной работы с заикающимися дошкольниками/ С.А. Игнатъева // Дефектология. – 1986. – № 3 – С. 67-71.

17. Карвасарский Б.Д. Неврозы (руководство для врачей) / Б.Д. Карвасарский. – М.: Медицина, 1980. – 452с.

18. Клиника и терапия заикания// сб. научных трудов/ВНИИ общей и судебной психиатрии им. В.П.Сербского / под ред. Г.В. Морозова – М.: ВНИИ общей и судебной психиатрии, 1984. – 326с.

19. Комплексное сопровождение детей дошкольного возраста/ под ред. Л.М. Шиплициной – М.: ВЛАДОС, 2003. – 165с.

20. Корекція заїкання у дошкільників із заїканням / укл. Белая А.Й., Коблик Л.Ю., Мартинюк О.Б. / за заг. ред. Гаврилової Н.С. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2014. – 76 с.

21. Кулагина И.Ю. Возрастная вихователсьия / И.Ю. Кулагина. – М.: УРАО, 1999. – 183 с.

22. Куренев В.А. Заикание / В.А. Куренев. – М.: Медицина, 1983. – 253с.

23. Крыжановский Г.Н. Общая патофизиология нервной системы. Руководство / Г.Н. Крыжановский. – М.: Медицина, 1997. – 352с.

24. Лакосина Н.Д. О невротических развитиях / Н.Д. Лакосина. – М.: Медицина, 1983.- 82с.

25. Левина Р.Е. Преодоление заикания у дошкольников / Р.Е. Левина. – М.: Педагогика, 1985. – 186с.

26. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – М.: Просвещение, 1989. – 528с.

27. Ляпидевский С.С., Баранова В.Н. О некоторых вопросах клинического изучения заикания / С.С. Ляпидевский, В.Н. Баранова. – М.: Просвещение, 1989. – 41с.

28. Мамайчук И.И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии / И.И. Мамайчук. – СПб.: Речь, 2003. – 400 с.

29. Мастюкова Е.М. Лечебная педагогика (ранний и дошкольный возраст): советы педагогам и родителям по подготовке к обучению детей с особыми проблемами в развитии / Е.М. Мастюкова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – 304с.

30. Матейнова З. Музыкотерапия при заикании / З. Матейнова, С. Машута. – К.: Вища школа, 1984. – 314с.

31. Меньшикова С.В. Коррекция заикания у детей. Практическое пособие для логопедов и родителей / С.В. Меньшикова. – Казань: «Лиана», 1999. – 112с.

32. Миссуловин Л.Я. Лечение заикания / Л.Я. Миссуловин. – Л.: Медицина, 1988. – 254с.

33. Миссуловин Л.Я. Заикание и его устранение / Л.Я. Миссуловин. – СПб.: ООО «СЛП», 1997. – 144с.

34. Мороз О.Т. К вопросу о заикании, его распространенности и предупреждении / О.Т. Мороз // Расстройства речи и методы их устранения. – М.: Педагогика, 1985. – С. 92-105.

35. Неткачев Г.Д. Клиника и психотерапия заикания / Г.Д. Неткачев. – М.: Педагогика, 2000. – 134с.

36. Оганесян Е.В. К унификации учета и оценки результатов коррекционной работы со взрослыми заикающимися / Е.В. Оганесян // Дефектология. – 2000. – № 4. – С. 75-78.

37. Пеллингер Е.Л. Как помочь заикающимся школьникам / Е.Л. Пеллингер, Л.П. Успенская. – М.: Просвещение, 1995. – 176с.

38. Правдина О.В. Логопедия / О.В. Правдина. – М.: Просвещение, 1983. – 284с.

39. Прихожан А.Н. Развитие эмоциональной стороны самовоспитания / А.Н. Прихожан // Формирование личности в переходной период от подросткового к юношескому возрасту – М.: Педагогика, 1987. – С. 121 – 129.
40. Вихователія / під ред. Ю.Л. Трофімова. – К.: Либідь, 2001. – 372 с.
41. Рахмилевич А.Г. Особенности интонационной стороны речи и функционального состояния внутренних мышц гортани при фонации у заикающихся/ А.Г. Рахмилевич, Е.В. Оганесян // Дефектология. – 1997. – №6. – С.28-31
42. Ремезова Е.С. Некоторые вопросы клиники и терапии затяжных форм заикания / Е.С. Ремезова, И.М. Темкин. – Харьков, 1989. – 256с.
43. Рубинштейн Л.С. Основы вихователії / Л.С. Рубинштейн. – М.:Просвещение, 1985. – 267с.
44. Рычкова Н.А. Логопедическая работа в системе коррекционной работы по преодолению заикания у детей дошкольного возраста/ Н.А. Рычкова // Дефектология . – 2001. - № 3. – С. 60-64
45. Рычкова Н.А. Произвольная двигательная деятельность у заикающихся дошкольников / Н.А. Рычкова. – М.:Просвещение, 1993. – 173с.
46. Селиверстов В.И. Заикание у детей: пособие для логопедов / В.И. Селиверстов. – М.: Просвещение, 1989. – 316с.
47. Селиверстов В.И. Заикание у детей: Психокоррекционные и дидактические основы логопедического воздействия / В.И. Селиверстов – М.: ВЛАДОС, 2000. – 208с.
48. Сикорский И.А. О заикании / И.А. Сикорский. – СПб.:СПб,1992. – 144с.
49. Симсон Т.П. Неврозы у детей, их предупреждение и лечение / Т.П. Симсон. – М.: Медгиз, 1988. – 312с.
50. Станишевская Н.Н. Методы виховательического исследования/ Н.Н. Станишевская // Руководство по судебной психиатрии. – М.:Медицина,

1987. – С. 105-110.

51. Тартаковский И.И. Вихователья заикания и коллективная психотерапия / И.И. Тартаковский. – М.: Медицина, 1984. – С.12-19.

52. Тяпугин Н.П. Заикание / Н.П. Тяпугин. – М.: Медицина, 1986. – 246с.

53. Ушаков Г.К. Детская психиатрия / Г.К. Ушаков. – М.: Медицина, 1983. – 128с.

54. Филичева Т.Б. Основы логопедии / Т.Б. Филичева, Н.А. Чевелева, Г.В. Чиркина. – М.: Просвящение, 1989. – 221с.

55. Флоренская Ю.А. Клиника и терапия нарушений речи / Ю.А. Флоренская. – М.: Педагогика, 1989. – 120с.

56. Хватцев М.Е. Логопедия / М.Е. Хватцев. – М.: Педагогика, 1999. – С.89

57. Худик В.А. Виховательическая диагностика детского развития: методы исследования / В.А. Худик. – К.: Освіта, 1992. – 220 с.

58. Чевелева Н.А. К вопросу о заикании у детей / Н.А. Чевелева // Дефектология. – 1977. – №1. – С. 20-23.

59. Шеремет М.К. Логопедія. Підручник / М.К. Шеремет. – К.: Слово, 2014. – 672 с.

60. Шкловский В.М. Заикание / В.М. Шкловский. - М.: Педагогика, 1994. – 248с.